

Pennibibliothek

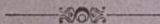
för svenska allmogen i Finland

utgifwet af

Nyländingar.

- V. a) Skärmytslingen på Elgsjö.
b) Walda dikter af svenska skalder.

Helsingfors.
G. W. Edlunds förlag
1866.

Pennibibliothek

för svenska allmogen i Finland

utgivet af

Nyländingar.

- V.** a) Skärmytslingen på Elgsjö. af *Felice Lemström*
b) Walda dikter af svenska skaldar.

Helsingfors,

G. W. Edlunds förlag
1866.

Skärmytslingen på Elgsjö;

ur Nylands krigsminnen från år 1788—89.

En wacker sommarmorgon i början af Juli månad för några år sedan begaf sig ett sällskap unge män på en seglats i den för sin naturfönsnhet bekanta Ängå skärgården. Utgångsstället war wid mynningen af den å, som utfaller i Ängå fjärden eller Kyrkfjärden såsom den inom socknen benämnes. Rosan togs genom det mest åt wester belägna af de tre sund, förmedelst hwilka Kyrkfjärden står i förbindelse med de yttre fjärdarna, i från hwilka den åtskiljes söderut af de wackra holmarna Skjämö och Wåhlö, samt österut af den långa och smala Lågnäs udden. Etyrande längs kyrkfjärdens westra strand, som öfwerallt befransas af löf- eller barrskog, seglade man under den gladaste sinnesstämning för en frisk nordost förbi Skjämö udden, lemnande till höger Bastubacka lastageplats och den naturfönsa Swartbäckwiken, samt den sydligare belägna Swartbäckudden. Ifrån öppningen af sundet, som af skäriboerne benämnes Barkarsund, hade man en tjugande utsigt öfwer den ytterom belägna norr-fjärden, på hwars skummande böljor båten med ilande fart fördes mot ett trångt sund, beläget emellan det med riklig barr- och löfskog bewurda Jakob-Namsjö och yttersta udden af Stor-Namsjö, likaledes försedd med riklig wextlighet och wackert utskjutande uddar, emellan hwilka de lugna wikarna inbjudande winka roddaren till en behöflig hwila. Genom detta sund gick färden vidare öfwer den lilla korsfjärden till den ytterom belägna Baröfunds fjärden eller, såsom den af fiskarena i trakten benämnes, Syklefjärden. Denna af de skönaste omgifningar befransade fjärd utgör insoppet till Baröfunds segelled. Fjärden begränsas i norr af Stor- och Jakob-Namsjö och i söder åt westra sidan af det långsträckt Elgsjölandets löfberghda stränder, men ligger åt östra sidan

öppen för finska wakens böljor. Mot sydligaste udden af Elg-sjölandet, kallad skatan styrdes den framilande båten utan att något särdeles inträffade om bord — på densamma, utom att några ölbuteljer till mycken fromma för båtens förstande besättning fingo lätta sina forkar och sitt innehåll, hwarwid anmärktes att styrmannen enligt öflig sed försåg sig med broderlotten dock ej utan knut från den öfriga besättningens sida.

Efter att hafwa fringsleglat Elgsjöskatan fick man sigte på en särdeles lämplig landningsplats, belägen i en liten wäl emellan två utskjutande berguddar, hwarpå beslut fattades att lägga i land i den lossliga affigten att koka kaffe. De yngsta i sällskapet twenne gossar om 11 år skickades uppåt den skogbewuxna udden för att hemta kaffewed. De öfriga sträckte sig makligt i solskenet på strandens gröna gräsmatta, ifrigt blöfsande på wanliga studentpipor och muntert glammnande om hwarjehanda. Det behagliga lugnet afbröts dock ganska hastigt och owäntadt af de begge gossarna, som försträckt kommo nedrusande från skogen. Orsaken till deros rädsla efterfrågades och den ena förmådde med möda framstamma att han sett en dödsfalle. Genast beslöt man att undersöka sanningsenligheten af denna uppgift och tågade inåt skogen. Pojkarna förmåddes med möda att wisa vägen och höllo sig hela tiden tätt inwid de äldre. Efter något letande upptäcktes också ganska riktigt straxt inwid ett mindre stenröse öfra delen af en menisfokalle. Förwåningen war allmän i början. Slutligen hemtade man sig dock och enhwar sökte på sitt sätt utreda den underliga företeelsen. En af sällskapet, hwars hog stod åt att blifwa domare, började med en förnumstig min framfatta misstankar om något hemligt brott, som låg doldt under den jord sällskapet som bäst trampade. En annan åter, som slagit sig på naturwetenskaperna förmodade att hufwudskallen tillhörde någon drunknad person, som för många tider tillbaka blifwit uppkastad på land, då wattenet ännu stod så högt att sådant warit möjligt. En tredje medlem af sällskapet, hwilens sträfwanden legat på historiens fält, stod i början mycket tankfull, men plötsligt uppkarnade hans panna och han utropade med segerglädjens wifhet, att det säkerligen war här, som man begrafwat de tappra män, hwilka föllo i den häftiga striden på Elgsjö under 1788 års krig. De öfriga brummade i början emot, men fruktande att röja alltför mycken okunnighet i fosterlandets häfder, gåfwo de slutligen efter och man beslöt att be-

gifwa sig till ett närbeläget fiskaretorp, för att närmare förfråga sig om sammanhanget med hufvudskallen.

Efter en kort wandring kom man till målet och inträdde i den särdeles renliga och snugga fiskarestugan. Till sällskapspets lycka war husvärden sjelf hemma och sade sitt glada och hjertliga välkommen.

Efter något samspråk i alldagliga ämnen, ryckte historikern försigtigt fram med en förfrågan, huru en hufvudskalle funnat komma till det ställe, hwarest den af sällskapet blifwit anträffad. Fiskaren såg upp helt förvånad och utropade: „Hafwa herrarna funnit en hufvudskalle?“ På ett jakande svar uttrorde han vidare: „Det har alltid bedröfwat mig att se de multnade benen efter de tappra frigare, som här fått sin bane ligga utsatta för sol och wind och stäpse har jag gömt dem unnan, då jag gått der förbi och funnit dem ligga framme, men förmodligen har någon ohyggig menniska eller något djur åter dragit dem fram i dagen. Gerna skall jag för herrarna berätta huru dessa ben kommit att hwila på den ensliga udde, der jag fått min bostad. Jag har hört berättelsen härom af mina föräldrar och andra äldre personer, som lefde i den tiden då detta tilldrog sig.“ — Fiskaren började sin berättelse i enkla ordalag på socknens wälljudande bygdemål och wi skola försöka att återgifwa densamma, något förfullständigad af historikerns tillägg och anmärkningar, enligt den af Schantz utarbetade historia öfwer 1788 års krig.

Då kung Gustaf den tredje herrskade öfwer Sveriges rike blef ofred i landet med ryssen. Den raske konungen wille nu taga tillbaka allt det, som Sveriges krona förut warit twungen att afstå till Ryssland. Han trodde sig lyckas här i så mycket bättre, emedan rysska riket war inveckladt i ett krig med turken och derigenom ej i stånd att använda tillräcklig styrka. Företaget skulle utan twiswel haft den önskade framgången, om ej konungens egna krigsbefälhafware, till stor wärre för sig, blifwit upproriske och welat tvinga konungen till fred, emedan han utan ständernas tillstånd börjat ett anfallskrig, hwilket war emot regeringsformen. Skenbarligen thöptes herrarna hafwa rätt, men så war dock ej fallet, emedan kriget war företaget lika mycket för att skrydda egna gränser, som för att utwidga dem. Herrarna uträttade dock så mycket att det gynnsamma tillfället gick förbi till stort men för fäderneslandet. Deras vidare anslag bragtes dock om intet af den snillrika konungen, som åter följande året eller 1789 fortsatte kriget med

stor mandom, ehuru ej alltid med lycka. Man frigade både till lands och sjö. Flottan war fördelad i två afdelningar, af hvilka den ena, som bestod af stora krigsfarthg, anfördes af konungens broder hertig Karl, sedermera Sveriges konung under namn af Karl den trettonde, och den andra, som mest utgjordes af smärre farthg och kallades skärgårdsflotta, af amiral Ehrenswärd. Den stora flottan hade lycka nästan under hela kriget och tillkämpade sig gemäst första året den betydliga segern wid Hogland; icke så skärgårdsflottan, som led ett betydligt nederlag wid Swenssfund den 24 Augusti 1789. Denna swära olycka hade äfwen stort inslytande på tilldragelserna i våra trakter.

Under hela kriget hade ryssarne ifrigt bemödat sig att hindra kustfarten längs nyländska skärgården och togo dertill sina mått och steg att stänga inloppet till Baröfunds farled, hvarigenom alla farthg, som ämnade sig österut owillkorligen måste passera; synnerligast behöfdes fri fart för de farthg, som tillförde den i östfinland stridande hären proviant. För att förekomma stängandet af detta vigtiga farwatten äfwen som att i allmänhet skydda den nyländska kuststräckan wester om Porkala udde, hade redan tidigt på sommaren en mindre afdelning af skärgårdsflottan, under befäl af baron Rahalin, blifwit kommanderad att kryssa i dessa farwatten. Ofta föreföllo här små skärmytslingar, under hvilka än den ena än den andra hade öfverhanden, utan att något afgörande inträffade. De våra anlade äfwen batterier på ömse sidor om Syklefjärden eller Baröfunds inloppet, nemligen här på Elgsjö och på Jakob-Ramsjö. Ryssarne åter å sin sida hade uppfört ett batteri å Porkala udde, på hwars östra sida deras hufvudstation war belägen. Denna station anfölls twenne gånger af baron Rahalin, dock utau synnerlig framgång, ehuru man stridde med mycket mod på båda sidor.

Efter det ofwan omtalade för våra wapen olyckliga slaget wid Swenssfund förändrades äfwen ställningen i våra trakter, th nuingo ryssarne bättre rådrum att fullfölja sina affigter, alldestund skärgårdsflottan måste ligga stilla inwid Swartholms fästning för att reparera de lidna skadorna. Man iakttog att fienden dagligen erhöill förstärkning och farhågan för ett anfall på våra batterier och farthg började öfvergå till wisshet. Redan den 17:de September utgjordes hans styrka af 4 linieskepp, 4 kuttrar, 3 briggar och en såkallad bombkitz. Å vår sida fanns endast fem galerer, två kanonbarfasser och ett

farthg, kalladt Norden. Denna styrka posterades nu i ställning att förswara inloppet till Baröfjund och betäcka ryggen af batterierna på Elgsjö och Jakob-Ramsjö.

Den 18:de kl. $\frac{1}{2}$ 3 eft. m. börjades ganska riktigt det wäntade anslaget med stor häftighet. Wår mycket underlägsna styrka kunde endast hålla stånd en timma, ehuru de fiendtliga farthgen besköts både från galerverna och batterierna. Befälhafswaren anbefallte återtåg, hwilket äfwen verkställdes i ganska god ordning, utom att en galler, som skulle betäcka Elgsjö-batteriet råfode på grund och måste uppbrännas. Batterierna på Elgsjö och Jakob-Ramsjö anföllos nu med fördubblad häftighet af fienden och måste efter kraftigt motstånd öfwergefwas, sedan kanonerna blifwit förnaglade. Wåra farthg drogo sig tillbaka åt olika håll; en afdelning drog sig åt udden wid Bastubacken och en annan åt östra sidan af kyrkfjärden mot Lågnäslandet. Fiendtliga farthgen förföljde begge afdelningarna med stor häftighet. Den afdelning som dragit sig åt Lågnäs-uddan blef till och med andra dagen anfallen af två ryska farthg, hwilka dock efter en timmas strid måste draga sig tillbaka, sedan det ena förlorat en mast och eljest blifwit så illa tilltygad att det senare af fienden sjelfwa uppbrändes. Förlusten af manskap war å wår sida obetydlig. En swårare förlust ledo ryssarne derigenom att ett stort linieskepp stötte på grund och måste uppbrännas utanför Jakob-Ramsjöudden.

Hela södra delen af skärgården beherrskades nu af ryssarna, hwilkas styrka ökats till tjuguen större och mindre farthg. Också företogo de sig att landstiga både på Elgsjö och Jakob-Ramsjö; betydliga fältwerk uppfästades på begge öarna, särdeles den förra, som thætes ännad till en fast hufwudstation för den ryska styrkan. Efter att hafwa landstigit på Elgsjö-skatan tågade ryssarna längs hela ön ända till byn, som är belägen på dess wästra ända. Innemånarena blefwo mycket försträckt af detta besök och flydde hals öfwer hufwud till det närbelägna Stor-Ramsjö. I den förwirring, som härwid uppstod, råfode ett boningshus i brand, owist om det skedde genom fiendens förwällande eller genom byfolkets egen oförsiglighet; säkert är dock att allt folket styllde på ryssarna. Elden utbredde sig sedan vidare så att nästan hela byn nedbrann utom två eller tre hus. Ryssarna förblefwo dock ej länge i byn utan drogo sig åter tillbaka till sina fältwerk på östra udden, der de fortforo att befästa sig. Då och då sändes äfwen

smärre afdelningar att oroa våra galerer, som fortforo att hålla sig i fyrkffjärden.

Wid samma tid, som dessa händelser tilldrogo sig i stärgården, hade en brigad soldater under befäl af öfwersten, baron Gustaf Mauritz Armfelt, anländt från Stockholm och befann sig på marsch åt Borgå för att förstärka armén i östra Finland. Underrättad om ryssarnas ofwan berättade företag, wände han genast om och tågade med hufwudstyrkan till Jngå, samt utställde här och der spridda afdelningar för att bewaka hela nhländska kusten, emedan fienden äfwen börjat göra landstigningsförsök. Sålunda gjordes ett försök att landstiga wid Vågnäsudden och Knipholmen, hwilket misslyckades, ty fienden möttes här af ett jägarekompani under befäl af kapten Silfwerward; ett annat på Swartbäckssudden omintetgjordes af ett kompani under befäl af majoren, baron von Begejack, som med fälld bajonett dref ryssarna tillbaka till skeppen.

Af alla dessa företag, jemförda med de underrättelser han fortfarande erhöill från Elgsjö, insåg baron Armfelt att ryssarnas affigt war att här uppsätta en befästad station för att framdeles möjligen göra en landstigning; tydligt war äfwen att ryssarna ifrån sin fasta ställning sattes i stånd att oroa om ej helt och hållet förhindra kustfarten längs Nhländ, hwilket skulle gjort hufwudhären stort afbräck, emedan prowianten då måst forslas landwägen. Att åter förekomma alla dylika planer blef nu Armfelts närmaste systemål. Wigtigast war att fördrifwa ryssarna från deras fältwerk på Elgsjö, ty derigenom skulle de tvingas att åter strida endast till sjö.

Af naturen behjertad och tilltagfen beslöt han derföre att genom ett djerft företag på en gång afslippa alla fiendens planer wid deras rot. Genom säkra underrättelser af de från Elgsjö byn flyddas innewanarena, synnerligast en gammal lotsälderman wid namn Röman, som med mycken djerfhet utforskade ryssarnas ställning och styrka, blef han förwissad om att fiendtliga styrkan på Elgsjö ej kunde öfwerstiga femhundra, hwilka enligt rysska seden ofta aflöstes och ersattes af andra. Han fattade i följe häraf den planen att nattetid öfverraska och tillsfångataga eller fördrifwa denna styrka. Till detta ändamål utwaldes det fäclaste manskap från alla regementen nemligen 100 man af Nerike och Wärmlands, 300 af Bohusläns och 100 af Dahl wärgerings regementen. Utgångsstället på fasta landet berättas hafwa varit Joddböle by. Natten emellan den 29 och 30 Sept. begaf man sig härifrån öfwer Norr-

fjärden och Stor-Ramsjöholmen, samt vidare på galerernas espingar och slupar öfwer Baröfunds farled; landstigningen verkställdes wid den så kallade Romnäs bruggan på Elgsjölandets nordvästliga udde.

Här fördelades manskapet i twenne afdelningar, som på olika vägar skulle tåga fram mot den ryska befästningen. Längs hela holmen löpa twenne dåliga och obanade stigar en på norra och den andra på södra sidan. På dessa begåfwo sig nu de begge trupperna med möda dragande sig fram i nattens mörker. Sömniga och trötta stapplade soldaterna än mot en stubbe, än mot en sten eller tufwa och höllo med swårighet ordning i lederna. Såsom vägvisare hade den ena afdelningen, som anfördes af baron Armsfelt och tågade södra vägen den raske och tilltagsna Röman; den andra anfördes af baron Begefac och ledsades af en annan karl från Elgsjöbyn.

Nl. 4 till fem på höstmorgonen stötte Armsfelt med sin afdelning på en sofwande ryss postkarl, som enligt sägen genast afwäpnades af Röman och bragtes till ewig thystnad. Emellertid hade Armsfelt endast 200 man med sig, emedan en del af den andra afdelningen först något senare kom fram efter att hafwa stormat en förhuggning inwid stranden. Det oaktadt beslöts dock genast att göra anfall med fällb bajonett.

Den första, som rusade fram war en underofficer wid Bohusläningarne wid namn von Brömsen; han stormade fram med djerfwaste mod och banade väg för de sina, hwilka äfwen ej woro sena att följa efter. I detsamma man kom öfwer förskansningen sökte en ryss affhyra en kanon på de angripande, men i det afgörande ögonblicket störtade löjtnant Holmdorff med utmärkt själsnärvaro och rådighet fram och upplhöfde med sin axel kanonen så att skottet gick öfwer. Baron Armsfelt själf rusade äfwen fram bland de första, men stupade omkull då han skulle hoppa ned inåt förskansningen och föll i armarna på en sårad swenssk, som omfamnade honom och döende wälsignade sin chef och sitt fosterland.

Ett lifadant mod ådagalade äfwen baron Begefac; genast i början inträffade en händelse, som satte hans själsnärvaro på ett hårdt prof. Det inträffade nemligen att några af hans soldater, hörande till Dahl wargeringen, trötta och modlösa af den långa marschen, wägrade att rycka framåt i det afgörande ögonblicket, utan wände sig till flykt. Genast kommanderade anföraren halt med tillägg att den som tog ett steg längre skulle wara dödens! Detta åtlöddes ej af twenne sol-

dater, hwilka tillfika riktade sina bajonetter mot anföraren; detta djerfwa trots uppretade honom till den grad att han genast nedsköt den ena soldaten och sårade den andra dödligt med sin sabel. Derefter påminte han sin trupp om ärans fordringar, kommenderade högerom och nu woro alla williga att följa sin anförare, som själf gick i spetsen.

Striden blef kort men häftig, th ryssarna försvarade sig med förtwifladt mod, sedan den första öfverraskningen öfwer det djerfwa anfallet lagt sig. Allt måste dock wita för den ofantliga djerfhet, hwarmed de våra trängde på. Efter en half timme war hela fältverket intaget och dess besättning till största delen drifwen utför den branta stranden i sjön, der de flesta drunknade eller dödades af kulor från den utanför liggande rysska flottan, som genast börjat skjuta då stridsbullret nådde dem. Femtiosex man togos tillfånga och några och sextio lågo på walplatsen. Af den olyckliga besättningen kom ej en enda åter till de sina.

Förlusten å vår sida war ej obetydlig; den utgjordes af 12 man döda och 46 sårade, hwaribland 5 officerare.

De intagna fältverken förstördes genast och kanonerna, 8 till antalet, förnagrades. 3 byte erhöles 250 gewär, åttifiliga munderingspersedlar, jemte något prowiant och brännwin. Efter slutad affär begaf sig truppen åter till fastlandet, utom 200 man, som lemnades qwar att bewaka Elgsjölandet och förhindra alla landstigningsförsök.

Denna synnerligen djerfwa och lyckliga strid lärer så wäl befäl som manskap till stor ära; den war också märklig i det hänseendet att allt å vår sida afgjordes med bajonetten, utan tillhjälp af kanoner. Andamålet med den samma wanns äfwen fullkomligt, th ryssarnas alla widare landstigningsförsök upphörde; endast sällan oroades våra i kyrkfjärden liggande fartyg. Slutligen anlades åter batterier på Elgsjö och Sankt-Namssjö, hwarefter våra kanonslupar begäfwos sig ut mot fienden, som dock ej mera höll stånd, utan började draga sig bort, så att den lilla skärgårdsflottan redan den 27 October kunde begifwa sig till Helsingfors i vinterkwarter.

Under det följande året, som kriget ännu fortsattes, singo våra trakter i allmänhet wara i fred och budskapen om den tappre konungens segrar woro nästan det enda wi erforo af kriget.

Sedan fiskaren slutat sin berättelse begäfwos sig alla åter tillbaka till landningsstället, der kaffet intogs på den friska

gräsmattan under lifliga samtal om 1788 års krig och dess hjeltar, hwarefter seglatsen fortsattes, men nu med kofan hemåt, dit hela sällskapet lyckligen anlände belåtet med sin färd och det wackra minne af fädrens bedrifter, som fiskarens enkla berättelse väckt till lif.

S. 2.

Walda dikter af swenska skalder.

Odalbonden.

af Erik Gust. Geijer.

A bergig ås der står mitt hus,
Högt öfwer skog och sjö.
Der såg jag första dagens ljus
Och der will jag också dö.

Må ho som will gå kring werldens
rund.

Bare herre och dräng den det kan!
Men jag står helst på min egen grund
Och är helst min egen man.

Mig lockar icke ärans namn,
Hon bor dock i mitt bröst.
Min störb ej gror i ryktets famn,
Jag står den lugn hwar hest.

Den jorden beherrschar har tusende
ben
Och wäl tusende armar dertill,
Men swårt är dem röra — min arm
är ej sen
Att föra ut hwad jag will.

Jag tror ej böljans falska lopp
Som far förutan ro.
Den fasta jord, hon är mitt hopp,
Hon wisar ewig tro.

Hon närar mig ur sin hulda barm
Den id, som mig ödet gaf.
Hon fattar mig säkert, hon håller mig
warm,
Då jag döer uti djupan graf.

Ej buller älskar jag och bång
Hwad stort sker, det sker tyst.
Snart märks ej spår af stormens gång,
Af blirten sen den lyst.

Men tyst lägger tiden stund till stund
Och du täljer dock icke hans dar.
Och tyst flyter böljans i hafwets grund,
Sagt regnbåden strålande far.

Så går och jag en stilla stig.
Man spør om mig ej stort.
Och mina bröder lifna mig
Swaren uppå sin ort.

Wi reda för landet den närande sakt
Wi söda det — brödet är wårt.
Af oss har det helsa, af oss har det kraft
Och blöder det — blodet är wårt.

Swär plåga har sitt stri för sig,
Men helsan tiger still;
Derför man talar ej om mig,
Som wore jag ej till.

De wäldige herrar med stri och
med dån
Slå riket och byar omkull;
Tyst bygga dem bonden och hans son,
Som så uti blodbestänkt mull.

Mig mycken lärdom ej är tung;
Jag wet blott hwad är mitt.
Hwad rätt är ger jag Gud och kung
Och njuter resten fritt.

De lärde, de rike de bråta sitt wett

Att röna hwars rätt, som är god;
 Mig ren är den rätt, som man wärst
 med sin swett,
 Och som man wärst med sitt blod.

Jag går ej stadigt stugan kring;
 Ty blir mig hågen varm,
 Jag wandrar upp till Swea ting
 Med stölden på min arm.

Med mång' ord talar vår lagman ej
 För tungen i allmän sak.
 Men kraftigt är allmogens ja eller nej
 Under wapnens ställande braf.

Och om till krig han uppbåd' ger,
 Så gå wi man ur gård.
 Der tungen ställer sitt baner,
 Der drabbar striden hård.

För älsfede panten i moders famn,
 För fäder, för hem wi slåf.
 Och känner ej ryftet vårt dunkla namn,
 Swea konungar känna oss.

* * *

Så sjunger gladt wid språkande spis
 I den kalla vinterqväll
 Den gamle man uppå bondewis,
 Med söner sin' i sitt tjäll.

Han sitter och täljer sin ålders staf
 Må hans ått ej i Sverige se slut!
 Wäl bondens minne sänks uti graf,
 Men hans werk warar tiden ut.

Wifingen. *)

af Erik Gust. Geijer.

Wid femton års ålder blef stugan
 mig trång,

Der jag bodde med moder min.
 Att watta på gettren blef dagen mig
 lång;

Jag bytte om håg och sinn!
 Jag drömde, jag tänkte jag wet icke
 hwad,

Jag kunde som för ej mer wara glad
 Uti stogen.

Med häftigt sinne på hjället jag
 språng

Och såg i det wida haf.
 Mig tycktes så lustig bösjornas sång
 Der de gå i det stummande haf.
 De komma från fjerran, fjerran land
 Dem hålla ej bojor, de känna ej band
 Uti hafwet.

En morgon från stranden ett stepp
 jag såg;
 Som en pil in i wiken det stöt.

Då swälde mig bröstet, då brände
 min håg,

Då wiste jag hwad mig tröt.
 Jag lopp ifrån gettren och moder min,
 Och wifingen tog mig i steppet in
 Uppå hafwet.

Och winden med makt in i seglen
 lopp;

Wi flögo på bösjornas rygg;
 I blånande djup sönt fjällets topp,
 Och jag war så glad och så trygg.
 Jag faders rostiga swärd tog i hand
 Och swor att eröfra mig rike och land
 Uppå hafwet.

Wid sexton års ålder jag wifingen
 slog,

Som ställde mig slägglös och wesk.
 Jag sjökonung blef — öfwer watten
 drog

Uti härnadens blodiga lek.

*) Wifingar benämnde wära hedniska föräder tappre män, hwilka seglade omkring på hafwen med ett eller flere skepp och landstego på kusterne, med wapnad hand tillegnande sig all egendom de öfverfommo. Som de gjorde detta ej blott af rosgirighet, men också för att winna frigsära, betraktades de icke med förakt såsom sjöröfvarne i vår tid, utan anfördes ofta tillhöfmed af konungasöner. Swenskar, nordmän och danskar woro öfwerallt fruktade wifingar.

Sag landgång gjorde wunn borgar och
flott
Och med mina kämpar om rofwet
drog lott
Uppå hafwet.

Ur hornen wi tömde då mjödets
must
Med makt på den stormande sjö.
Från wägen wi herrstade på hwar kust
(Walland *) jag tog mig en mö.
I tre dagar gret hon, och så blef hon
nöjd,
Och så stod vårt bröllop med lefande
fröjd
Uppå hafwet.

En gång äfwen jag egde riken och
borg
Och drack under sotad ås,
Och drog för rike och menighet sorg
Och sof inom wäggar och lås.
Det war en hel winter — den syntes
mig lång,
Och fast jag war tung, war dock
jorden mig trång
Emot hafwet.

Sag ingenting gjorde, men hade ej
ro
För att hjelpa hwar hjälplös gäst.
Till mur will man ha mig kring
bondens bo
Och till lås för tiggarens säk.
På sakören, edgång och tjuftwar och
rån
Sag hörde mig mätt — wor' jag
långt derifrån
Uppå hafwet!

Så bad jag, men hän gick och win-
tern lång
Och med sippor stränderna strös,
Och böljorna sjunga åter sin sång
Och klinga: till sjös! till sjös!
Och wårwindar spela i dal och i höjd
Och strömmarna fria störta med fröjd
Uti hafwet.

Då grep mig det forbna ohylliga
band
Mig lockade böljornas ras.
Sag strödde mitt guld öfwer städer
och land
Och slog min krona i kras,
Och fattig som förr, med ett skepp och
ett swärd
Emot ofända mål drog i wikingafärd
Uppå hafwet.

Som winden frie, wi lekte med lust
På fjerran swallande sjö.
Wi menniskan sågo på främmande kust
På samma sätt lefwa och dö.
Bekymren med henne städs bosätta sig,
Men sorgen hon känner ej wikingens
stig
Uppå hafwet.

Och åter bland kämpar jag spejande
stod
Efter skepp i det fjerran blå.
Kom wikingasegel — då gällde det
blod,
Kom främarn — så fick han gå.
Men blodig är segren den tappre wärd
Och wikingawänskap den knytes med
swärd
Uppå hafwet.

Stod jag mig om dagen å gun-
gaude stäf
I glans för mig framtiden låg;
Så rolig, som swanen i gungande säf,
Sag fördes på brusande wåg.
Mitt war då hwart byte som kom i
mitt lopp,
Och fritt som omätliga rymden mitt
hopp
Uppå hafwet.

Men stod jag om natten å gungande
stäf
Och den ensliga wägen röt,
Då hörde jag Mornorna **) verka
sin wäf
I den storm genom rymderna stöt.

*) Så kallades på förfädrrens tungomål (Norränatunga) westliga de-
len af Frankrike, det n. w. Bretagne.

**) Mornor trodde de hedniste swenstarne på såsom warande tre

Öfvt menstornas öden är böljornas
swall:

Väst är wara färdig för medgång som
fall

Uppå hafwet.

Sag tjugo år fyllt — då kom o=
färden snar,

Och sjön nu begärr mitt blod.

Han känner det wäl, han det för-
druckit har

Der hetaste striden stod.

Det brinnande hjerta det klappar så fort,

Det snart stall så swalka å kylig ort
uti hafwet.

Dot klagar jag ej mina dagars tal:
Snabb war, men god, deras fart.

Det går ej en wäg blott till gudarnes
sal;

Och bättre är hinna den snart.

Med dödsfång de ljudande böljor gå;
På dem har jag lefwat, min graf

stall jag så.

Uti hafwet.

* * *

Så sjunger på ensliga klippans hall
Den stjeppsbrutne wifving bland brän-
ningars swell —

I djupet sjön honom riswer. —

Och böljorna sjunga åter sin fång,

Och winden weglar sin lekande gång;

Men den tappres minna — det bli-
wer.

**Hwi suckar det så tungt uti
flogen?**

af Bernhard Elis Malmström.

Och liten pilt han sitter en kulan
höfsefwall

Och leker tyft inunder gula linden:

Han ser hur ljusen briuna uti Gud
Faders tjell

Och hör hur löfwen prassla under
winden.

Men huru länge piltten i sina dröm-
mar satt,

Allt mörkare blef lunden uti Septem-
bernatt.

Då suckar det så tungt uti flogen.

Och liten pilt han lyfnade, blef
hemst uti sitt mod

Och började att springa utåt leden.

Han tänkte stygga tankar och strände
upp sitt blod

Och wilsegid på ljungbewärta heben.
Han tänkte uppå fader, på mor och

syfton får';

„Gud nåde mig, som liten är, om
wäl jag wore der!“

Då suckar det så tungt uti flogen.

Men månen träder stilla ur sön-
derbrusten sky

Och kastar silfwertådet öfwer jorden.

Och stuggorna försträcka till bergens
fötter sky

Och trollen de flyga uppåt norden:

Och bergens toppar glimra, men flo-
gen han är mörk

Och ufwen sjunger sorgesång i regn-
begjuten björt —

Då suckar det så tungt uti flogen.

Och liten pilt han köpte utöfwer
widan hed

Och tänkte uppå mången gammal sägen.

Och himlens stjernor stredo, och nat-
ten led och led,

Men ej så träffade han rätta wägen.

„I blida stjernor alla uppå den höga
stig,

I wißnade små blommor, o sägen,
sägen mig:

Hwem suckade så tungt uti flogen?“

Men alla stjernor tego och liten
blomma teg,

Och piltten många bittra tårar fällde.

Så kom han till små elfwors tjell. —
Med winguabba steg

gubinnor, efter hwiskas behag alla öden gingo. De woro tre och hette Urd,
Verdandi och Skuld.

Han midt i deras lätta ring sig ställde.
 „O, I, som träden dansen på ljung=
 bewuxen stig,
 I stönaste små syston, o sägen, sägen
 mig:
 Hvem suckade så tungt uti skogen?“

Och liten elfwadrottning med sagra
 läppar log
 Och smekte liten pilt på röda kinden:
 „Gråt icke, wadra gosse, fastän du
 wilse drog,
 Fastän du blef så hemst inunder linden.
 Men sätt dig här på tufwan å ljung=
 bewuxen stig
 Och torfa dina tårar, så skall jag
 säga dig
 Hvem suckade så tungt uti skogen.“

„När natten sakta stiger utöfwer land
 och fjö,
 Och dagens forl begynner att för=
 hwiuna,
 Och wågen går till hwila inunder
 grönan ö,
 Och alla wadra stjernor börja brinna:
 Då blifwer himlens båge så ren och
 spegelflar,
 En här af goda englar så tyft der=
 under far
 Och gråter silfvertårar öfwer jorden.

„Då ser i himlens spegel sin bild
 den arma jord
 Och finner sig så dyfter och förfastad:
 Hon täljer alla synder, all lögn och
 flärd och mord,
 Swarmed hon är sen tusen år belastad.
 Då far en dödens rykning igenom
 hennes mærg,
 Då bedja alla dafar, då bigta alla
 berg.
 Då suckar det så tungt uti skogen.“

„Haf tack, du elfwadrottning, —
 det glömmur jag ej mer,
 Ej heller fruktar jag att hemåt wandra.
 Se der i måuens strimma min rät=
 ta stig jag ser:
 Farwæl! wi glömma icke brådt hwar=
 andra.

Wæl är jag mycket ringa, ej har jag
 gods och gull;
 Men Herren will jag lofwa, att al=
 drig för min skull
 Det sucka skall så tungt uti skogen.”

Jungfrun i det gröna.

af Bernh. Elis Malmström.

”Det war en gång en jungfrun —
 hon satt i rosengård;
 De roforna hon hade jemt så kära;
 Och hwarje litet blomsterstånd hon
 tog uti sin wård;
 Ty städs hon wille friska fransar bära.

Och hennes moder warnade sin unga
 dotter så:
 ”Det smyger ormar under blomster=
 stänglar!”
 Men unga dottren åltade ej mycket der=
 uppå:
 ”För ormarna nog walta mig Guds
 englar.”

Den jungfrun hon war fager, ja
 fager som en dag,
 Och ren hon war och hwit lifsom en
 lilja,
 Så fann hon på ett rosenstånd utaf
 så dejsligt slag,
 Att derifrån hon aldrig sig mänd' stilja.

Hon blef uti sitt hjerta så underlig
 och warm,
 Hon tog den rosen ut åt sig bland
 flera,
 Och gömde den så noga, så noga wid
 sin barm:
 Sen bar hon andra blommor aldrig
 mera.

Att ormen låg i rosenstånd det säger=
 icke jag;
 Men nog war rosen giftig ibland
 flera!
 Ty stöna jungfrun twättar sig i tårar
 natt och dag,
 Men hwit som förer hon blifwer aldrig
 mera.

Den öfvergifna.

af Strandberg (Talis Owalis)

I land han steg om en aftonstund
I tröja och sjömanshatt,
Hans öga sög kring de tärnors rund,
Men stannade der du satt.

Den blicken war osägeligt klar,
Som en enslig källa i skog;
Du läste deri att hans du war,
Och sitt byte den djerfve tog.

Men tiden sprang som en jagad hjind
Och lyktan af dunst war gjord
Och sjömans sinne war wäder och wind
Och snart war han åter ombord.

Och sunnan kom, ett jollrande barn,
Som med begge händer stöt på —
Då brusto kärlekens södra garn,
Som så du litade på.

Men rycker en släkt i din halsduk
mildt,

Oj blyg eller owan alls,
Du menar det är den sjömanspilt,
Som smeker din hwhita hals.

Och sjunger så qwällens fogel på qwist
Helt underligt blir ditt sinn',
Du tror det är hans röst förwist,
Som lockar i dunklet in.

Men faller blicken på skärp och lamm,
Som skänktes med sagra ord,
Då strömma bittra tårar fram
Och tillra som dagg till jord.

Sin kos går regnet, som det kom,
Det blirtrar — för en sekund;
Men aldrig wänder den saknad om,
Som wäger på hjertegrund.

Ödemarkens Jul.

af Zach. Topelius.

På mon derborta är hemst i qwäll:
Kring tungen sweper sig winters fäll,

Der hwirflar bister en snötung storm
Och dripmorna byta ständigt form.
På flera mil är ej wäg ej spår;
En ensam wandrare winden går;
Hans sjät kan dock ingen märka.

Is ligger fast öfwer bråddjup sjö,
På isen tornar sig samnshög snö,
På stranden ensliga furan står
Och skakar sitt tojwiga mörka hår:
Den ryltande winden far förbi
Och flyr sin giriga klo deri
Och strör des barr uti rymden.

Swems är det klagande stri på mon,
Den genomträngande dystra ton?
Är det förwillade barnets gråt?
En förjande moders klagolåt?
Nej öknens irrande ulf det är;
Han söker byte, han blod begär;
Han hungrar, han och hans ungar.

Tätt wid den ensliga skogsjöns wif
På fattigdom och på fromhet rit
Står låg en koja och på des håll
En brasa sprakar i juleqwäll.
På halmen leka de kära små,
Och modersögon se huldtt derpå;
Dit ståda wist och Guds englar.

Dy aftonwarden är slutad nyss
Med fadersbön och med modershys,
Och grånad farfar med stämma blid
Ur bibeln läser om julens frid:
Hur Jesubarnet i denna natt
Wardt födt; hur englarna sjöngo gladt
Och Betlehems stjerna lyfte.

Det lyfnade liten pilt uppå;
Det blef så warmt i hans hjerta då.
Han såg genom rutan stjernans blick,
Han tytt betagen ur stugan gic,
Och under klarnade himlens hwass
Han undrade der af köld han skalf,
Hwar Jesu stjerna månd' wara.

Då — wild, blodlysten, af hunger
tård,
Kom öknens ulf på sin mördarfärd.
Hans rosblick spanade barnet snart,
Han störtade sig mot det med fart;
Men stilla, undrande, from i håg,

Mot Jesu stjernor den lille såg; —
Och ulfwen hejdade språnget.

Och endast Han, som i natten ser
På ödemarkernas fälor ner,
Han som lät hungriga lejon stå
Som lamm wid Daniels fot också;
Han ensam wet hwad i denna stund
Slöt till den blodiga ulfwens mund;
Och han war den lilles harnest.

Men gossens moder wid brasans sten
Förgäfwes sötte sin älskling ren.

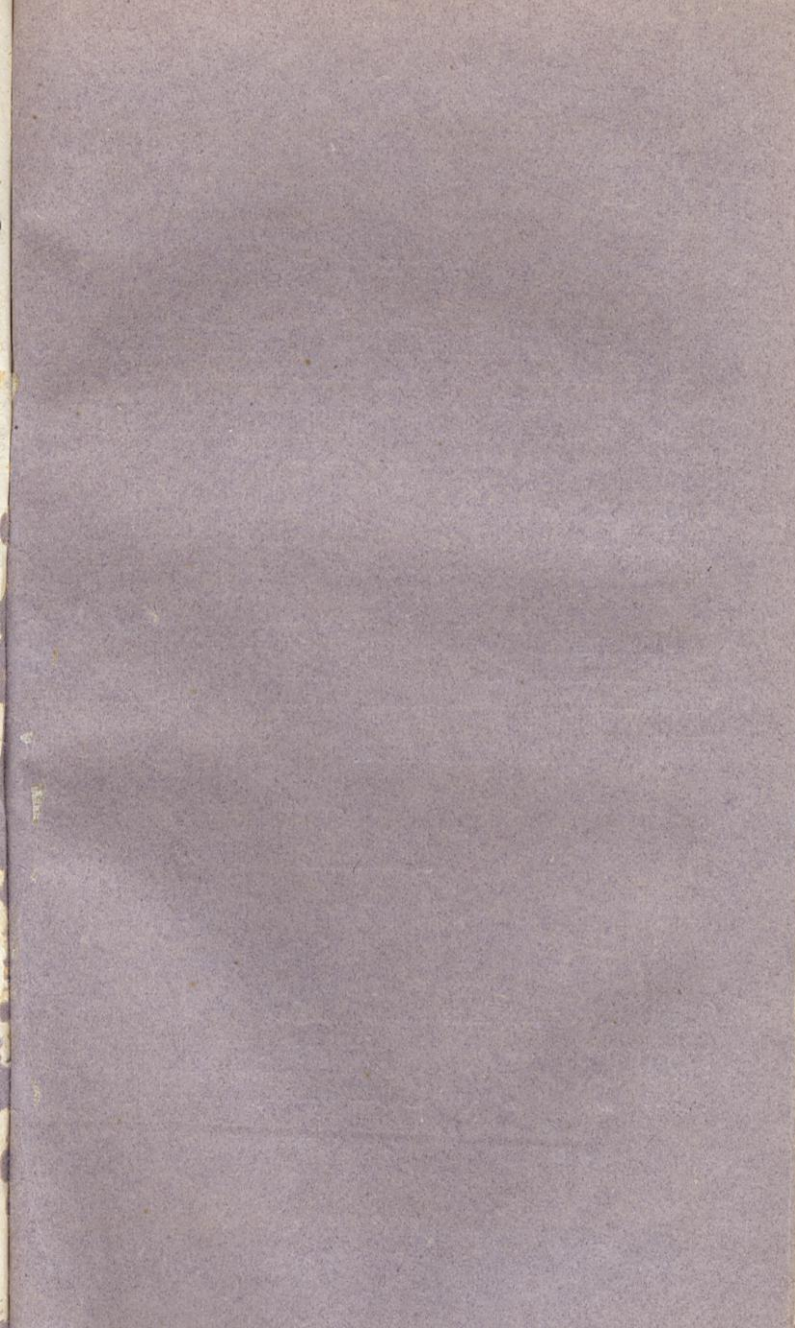
Hon kom, af sin ångest jagad ut;
Hon fann sitt älskade barn till slut:
Då stod den hotande ulfwen trygg,
Drörlig, tätt wid den lilles rygg,
Och gossen, log emot stjernan.

Och modren ryckte sitt barn till sig
Och prisade Gud så innerlig:
Förwist den qwällen är helig nämnd,
När öknens ulf är till mildhet ständ.
Du arma, hungrande gäst! du må
Mitt enda, slagtrade lamm dock få
För Herrens röst i ditt hjerta!

Helsingfors.

tryckt hos J. Simelitt arkswingar, 1866.

Annälän.

Folkupplýsningen, spridandet af en allmännare bildning också till den jordbrukande delen af Finlands innewånare är för vårt land en lifsfråga, till hvars lösning ingen ansträngning bör skys, ingen uppoffring aftas för stor. Ett folk så litet och så affkildt till sitt läge som vårt har icke råd att låta nio tiondedelar af sina andeliga krafter ligga owerkamma, och trälfinne, lättja och brott äro ofunnighetens trogna följeslagare. Öfwerthygad om dessa sanningar och i affigt att, om ock i ringa mon, medverka till folkbildningens befrämjande, har en krets studenter, hemma från Ryland, företagit sig att till sine landsmäns gagn utgifwa ett antal små billiga häften, innehållande afhandlingar i olika ämnen, under den gemensamma titeln: **Pennibibliothek för swensta allmogen i Finland.** För det goda ändamålets skull wåga utgifwarne hoppas på för saken intresserade personers wälwilliga medwertan till häftenas spridande.

Helsingfors i Mars 1866.

Första häftet innehåller:	Pehr Bräbe.
Andra " "	Tahitierna.
Tredje " "	En blick på Finlands historia.
Fjerde " "	Johan Ludwig Runeberg.